

Devletin yeni resmi dini: Alevilik

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Cumhuriyetle birlikte başlayan İslam protestanlığı oluşturma süreci yeni bir aşamaya ulaşmış gözükmektedir. İlk günden beri bu kadar açıkça olmasa da desteklenen Alevilik bu oluşuma eklenmek istenmekte, Alevilik, devletin 'resmi mezhebi' hatta dini haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Üstelik Alevi kesimi de sessizliği tercih ederek devletin eğilimine gizli bir destek verir gözükmektedir.

Bütün bu süreç cumhuriyet tarihindeki garip, çelişkili ve zıtlaşmalı din-devlet ilişkisinde yeni bir aşamaya geldiğinin kanıtıdır. Cumhuriyet kurulduğundan bu yana laiklik adı altında sunulan ve aslında devletin dini denetlemesi olarak tezahür eden yaklaşım bu yapıyı kurabilmek için kullandığı Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan Alevi mezhebini dışlamıştır. Tümüyle Sünniliğe dönük resmi anlayış uzun bir süre Alevilerin tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu kesim de devlette temsil edilmek istendiğini söylemiştir.

Aradan geçen zamanda İslami köktencilikğin geliş-

mesi ve bunun Sünnilikle iç içe geçmesi cumhuriyetin ilk yıllarında gündeme getirilen bir süreci yeniden başlatmıştır. Son zamanlarda yapılan çeşitli araştırmaların da gösterdiği üzere bir 'Türk İslamı' yaratma çabasına tekabül eden bu girişim, ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi, İslam'ın Türklükle bütünleştirilmesi çabalarıdır. Zaman zaman belli düzeylere kadar getirilen bu arayıştan geri dönüldüğü için de siyasal sesini özellikle CHP'de bulan siyaset-bürokrasi seçkinlerinin DP-AP geleneğine dönük eleştirileri asla bitmemiştir. Aslı araştırılırsa cumhuriyetin bir zihinsel yapı olarak kazandırmak istediği alışkanlıklar arasında 'İslam protestanlığı' denebilecek eğilimler de vardır. İcrai yanının neredeyse tümüyle ortadan kaldırıldığı, yalnızca bir içsellik olarak sunulan din anlayışının aradan geçen zaman içinde Alevilikte tamamlanmak istediği artık bellidir. Namaz, oruç, hac, zekât gibi amelere dönük tavrıyla Alevilik, siyaset ve bürokrasi seçkinleriyle askeriye arasında şimdi ortak bir uzlaşma zemini yaratmaktadır. Sorun, Türk panteizminden ve şamanizminden geniş ölçüde etkilenmiş bir sistematik olan ve bu yanıyla da elbette Sünni İslam ortodoksisine bir seçenek oluşturan Alevi kesimin bu yeni, tehli-

keli ve yapay yaklaşıma ne tepki göstereceğidir. Bu, yanıtı doğallıkla siyasal olacak bir sorudur.

Alevilerin son dönemde yeni bir siyasal arayış içine girdiği kuşkusuzdur. Devletin olanaklarından dışlanmış bir kesim olarak hemen her siyasal kanatla ittifak arayışı içinde buldukları 1991 ve 1995 seçimlerinde görülmüştür. Kimlik taleplerinin ve tanımlarının öne çıktığı bir dönemde bu durumun daha da ağırlık kazanacağı bellidir. Sorun, devletle özdeşleşmiş bir yaklaşımın hangi anlama geleceğini kestirmektir. Bu devlete teslim olmak mıdır yoksa Aleviliğin kendisini temsil çabasıyla yeni bir süreci başlatması mıdır? Elbette tek başına ikisi de yanlış olan bu yaklaşımları aşacak bir üçüncü yol siyasetin yeni tanımından geçecektir. O da öncelikle siyasal alanın kendi özerkliğini kazanmasını sağlamak, siyaseti makro bir ideolojiyle özdeşleştirmek, devleti seçkinleri aracılığıyla bu alan üstünde belirleyici olmaktan uzaklaştırmak ve siyasal yapıyı çoğulculuk ve sivil otonomi temelinde kurmaktır. Bu, Alevilikten yola çıkarsa da Türk siyasal yaşamını modernle postmodernin kesiştiği ilginç bir noktada yeniden tanımlama çabasıdır ve galiba ihtiyaç duyulan da odur.